

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

D R A U G A S

Saturday supplement

1995 m. vasario mėn. 4 d. / February 4, 1995

Nr. 24(5)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Lietuvos dvasininkų politiniai apsisprendimai

Lietuvos dvasininkai gali didžiulius, kad mūsų tauta po nepriklausomybės atstatymo plačiai įvertino Bažnyčios moralinę poziciją, išlaikiusią dešimtmečius po bjauria represijų. Įvertino ir tai, kad didelė dalis lietuvių ne tik kad norėjo būti patriotais, bet pripažino daugelį Bažnyčios tradicijų, papročių ir moralinių dėsnių. Ta pagarbą niešimtai ir persekiojami Bažnyčiai gal kilo ir iš kaltės jausmo, kam mūsų šalyje buvo leista tikėjimą ir dvasininkus taip persekioti. Viešos apklausos duomenys rodo, kad net iki 80 nuosimėjų tautiečių šiandien pasitiki Bažnyčia. Kita priežastis, manytume, būtų ir ta, kad Bažnyčia mėgino užstoti visus geros valios tautiečius ir dėl jų religijos, ir dėl patriotizmo. Kada sovietinės represijos autoriai ir vykdytojai buvo aiškūs, prieš ją stojo didvyriški disidentai, nepalaužti dvasininkai, katalombiškai dirbantys tikintieji įsigijo pagarbą tarp nepalietusių ir net kai kurių buvusių komunistų partijos narių. Jau nekalbant apie tremtinius ir politinius kalinius, dauguma lietuvių sutiko naują dvasininkų veiklos atgimimą su simpatija ir pasitikėjimu Bažnyčia.

Pasibaigus represijai, Lietuva stojo prieš aiškų kitokių sunkių vargų. Mėginta juos nugalėti vienašaliu galvėjimu, pasitiekus patriotizmo jausmo pagalba, ieškant gerų politinių ir ekonominių išeičių. Tada paaiškėjo, kad galvojimo skirtumai yra, ir demokratijoje tik per politines partijas bus galima nuspręsti, kokia kryptimi ir kokias valdžios gaires pasitelkti. Kaip ir daug kur pasaulyje, kilo politinis nesutarimas tarp grupuočių. Nors padaryta daug pažangos, išryškėjo valdžios daromos klaidos ir nemoksliskas mėginimas problemas spręsti tiek Aukščiausioje taryboje, tiek ir Seime.

Iškilo savanaudiškumas, pasiliko valdininkų per didelę įtaką valstybės tvarkyme ir grįžo daug buvusios nomenklatūros į įtakingas pozicijas. Ta padėtis piktinaudžiaujama ir neatrodo, kad ji gerėtų, o tik blogėja. Į tai reaguoja opozicinės partijos ir kinta situacija pakeisti. Nepatenkinti šita padėtimi ir dauguma paskirčių piliiečių.

Negali, žinoma, tokiai situacijai pasilikti neįtakus ir Lietuvos dvasininkai. Tuo labiau, kad praėjus, ypač per krikščionių demokratų partiją, o kai kurie per tautininkus, jie darė didelę įtaką viešajam Lietuvos gyvenimui. Kada LKD partijos kūrėsi laikais katalikų pasauliui tarpe stokota išsilavinusių žmonių, dvasininkai ėmėsi darbo ir politiniame, ir net ekonominiame sektoriuje. Apie tai pagalvoję pasauliečiai ir dabar domisi, kokių kelių pasuks kai kurie Lietuvos dvasininkai politinės veiklos klausimu. Mat politikas turi rūšiuoti piliečius pagal jų politinį nusistatymą, o tikrojo dvasininko atstovaujamoje karalystėje visi turi lygiai siekti savo sielos išganymo. Norisi matyti dvasiškį kaip visų ganytoją. Tačiau jei buvęs kolchozo pirmininkas pasisako, už ką balsuos, tai nėra ko kritikuoti vietinį kleboną, kada klebonijoje jis apsisakė, ką jis politiškai remia. Kitaip atrodo, kada grupė dvasininkų viešai pasisako dėl politinio-ekonominio konkretaus klausimo, kaip tai įvyko vėliau referendumo Lietuvoje atveju.

Atvirame laiške premjerui Adolfui Šleževičiui, kurį pasirašė daugelis žinomų Lietuvos dvasininkų (*Dienovidis*, 1994.11.18, Nr. 42) iškeliama jų teisė, kai kuriems jų asmeniškai, o dabar kaip grupei, pasisakyti dėl praėjusio referendumo: „Lietuvos Respublikos Konstitucija piliečiams duoda teisę gyvybinius klausimus spręsti referendumo keliu. Šeši šimtai tūkstančių Lietuvos piliečių, matydami, kaip vakarykščiai vagia Lietuvos turtą, kaip vyriausybė abejingai žiūri į augantį nusikalstamumą, bandė konstituciškai užkirsti kelią blogiui. Taigi referendumas buvo ne politinis aktas, kaip tvirtina LDDP, ne vien ekonominė piliiečių apklausa, kaip mato konservatoriai, bet moralinė-psichologinė akcija“. Toliau jie priima, kad „Bažnyčia yra dvasinė tikintųjų Motina, ir Bažnyčios vadovai negali tylėti, kai jos vaikai yra materialiai skriaudžiami ir dvasiškai luošinami. Jos tylėjimą vieni vertina kaip silpnumą, kiti – kaip išdavystę“.

Tiems dvasininkams pasirodė, kad referendumas buvo moralinė-psichologinė akcija. Džiau-

giames, kad Lietuvoje turime moralinį balsą be baimės pasisakyti, bet kartu rūpinamės, iki kokių intensyvumo dvasininkai nori dalyvauti politinėje praktikoje. Paskirai, kaip tikintieji ir kaip Lietuvos Bažnyčios nariai, jie gali pasisakyti, kaip jie jaučiasi šiuo referendumo klausimu.

Kaip dvasininkai, jie turi net pareigą viešai atkreipti dėmesį į žmonių vargus ar moralines (kartais etines) valstybės negeroves, ar jos kiltų iš LDDP, Konservatorių ar LKDP vyriausybės. Nemoralus turto pasiglemžimo skandalas, valdžios žmonių korupcija turi būti smerkiami iš sakyklų ir per spaudą. Kokiu būdu tas negeroves pašalinti konkrečioje valstybės veikloje, per kokios partijos programą, tai jau politinė akcija, nesvarbu, kaip ją vadintume: moraline ar psichologine. Referendumas net tik siekė vyriausybę prispauti prie sienos, bet ir siūlė detales būdus kaip gerinti situaciją. Toks didelės politinės drąsos dvasininkas kaip prelatas Mykolas Krupavičius dėl žemės reformos įvedimo detalių savo politinius oponentus galėjo išvadinoti nemokslomis dėl jų politinių idėjų. Jis tačiau nesislėpė už dabar vadinamos moralios politikos siūlymo ir politinių disputų arenoje nevedinėjo cikliškų nemoraliausių, kada klausimas sukosi apie politines arba ekonomines detales. Per daug jau mūsų kraštui svarbu tinkamai spręsti įvairias viešojo gyvenimo problemas, kad mes jas beveik visas rūšiuotume „patriotinėmis“, kaip tai buvo prieš porą metų, arba „moralinėmis“, kaip dabar atsitinka, ir gal kaip kone „teologinėmis“, kaip kad gali ta politinė filosofija išsigimti ateityje.

Gal būtų gražu turėti keletą dvasininkų, dirbančių tai vienoje, tai kitoje partijoje. Nesidangstantių patriotiniams ar moraliniams, ar teologiniams išvedžėjimais, kada kalba eina apie konkretes ir dalykiškas viešosios tvarkos ar ekonomikos klausimų detales. Tokie dvasininkai, kaip ir kiti partijų nariai, kaip lygūs su lygiais, ir kaip paprasti mirtintieji bei atgamtininkų atsakymų dėl ekonomikos neturintys, galėtų išmintingai padėti spręsti įvairias viešojo gyvenimo problemas.

Nėra mūsų kompetencija, nei intencija reikalauti ar vienokios, ar kitokios dvasininkų politinės veiklos. Tai jų ir Bažnyčios reikalas. Tačiau tikintieji, norėdami jiems ir Bažnyčiai tik gero, apie tuos reikalus pasikalba. Norisi suprasti, kur yra ta jautri ir svarbi politinė arenoja riba tarp dvasininkų pasisakymų viešosios moralės klausimais, iš vienos pusės, ir stojimo už politines ar ekonomines detales, iš kitos. Kaip atskirti jų pareigą kalbėti iš sakyklos apie moralės bendrus klausimus, iš vienos pusės, ir jų

Naujo liaudies dainų rinkinio proga

LORETA
VENCLAUSKIENĖ

1994 metų vėlyvą pavasarį pasirodė naujas 133 puslapių gaidų leidinys: Kazys Viktoras Banaitis. 88 liaudies dainos/Lithuanian Folk Songs. Chansons Populaires Lithuanienes. Litauische Volkslieder. Chicago, 1993. Tai reikšmingas įvykis, ir aptarti jį reikia ne tik todėl, kad šiuo leidiniu pratęsiamas vertingų K. V. Banaičio liaudies dainų harmonizuočių publikavimas. Ta patia proga verta prisiminti apskritai gerokai apleistus išeičių kompozitorių muzikos spausdinimo reikalus.

Apie gaidų leidybą, gal kas pamanyt, muzikai tesikalba savųjų tarpe; o kitas iš viso įsitikinęs, kad kompozitoriaus kūriniais kaip muzikinių palikimu tegu rūpinasi gimnazičiai, meno įstaigos, draugijos ar kokios kitos specialios organizacijos. Teisybė, kad pastarosios tam labiausiai tikėtų. Deja, tvirtą tradiciją čia nesusikūrė.

Vokietijoje, DP stovyklose gaidų tiek tiek spausdino Tuebingen'e gyvavusi „Patrijos“ leidykla ir Balio Jacikevičiaus „Pašvaistė“ Seligenstadt'e. Pastaroji tęsė veiklą JAV-se. Nemažai lietuviškų kūrinių išplatino žurnalas *Muzikos žinios*, gaidų spausdinimą parėmė garsiajai mecenatė, vienas kitas fondas ir draugija. Tačiau dažniausiai muzikos kūrinių spausdinimą nulemdavo paties kompozitoriaus (ar jo artimųjų) piniginės galimybės. Kadangi jos niekad nebuvo didelės, o kūrinių išspausdinimas kainavo brangiai ir pelno nedavė, tai taip rankraščiuose ir pasiliko visos (!) svetur sukurtos lietuvių kompozitorių simfonijos ir kiti šiam žanrui artimi instrumentiniai ir vokaliniai kūriniai (koncertai, poemos, simfoninės siuitos, oratorijų ir operų partitūros, etc.).

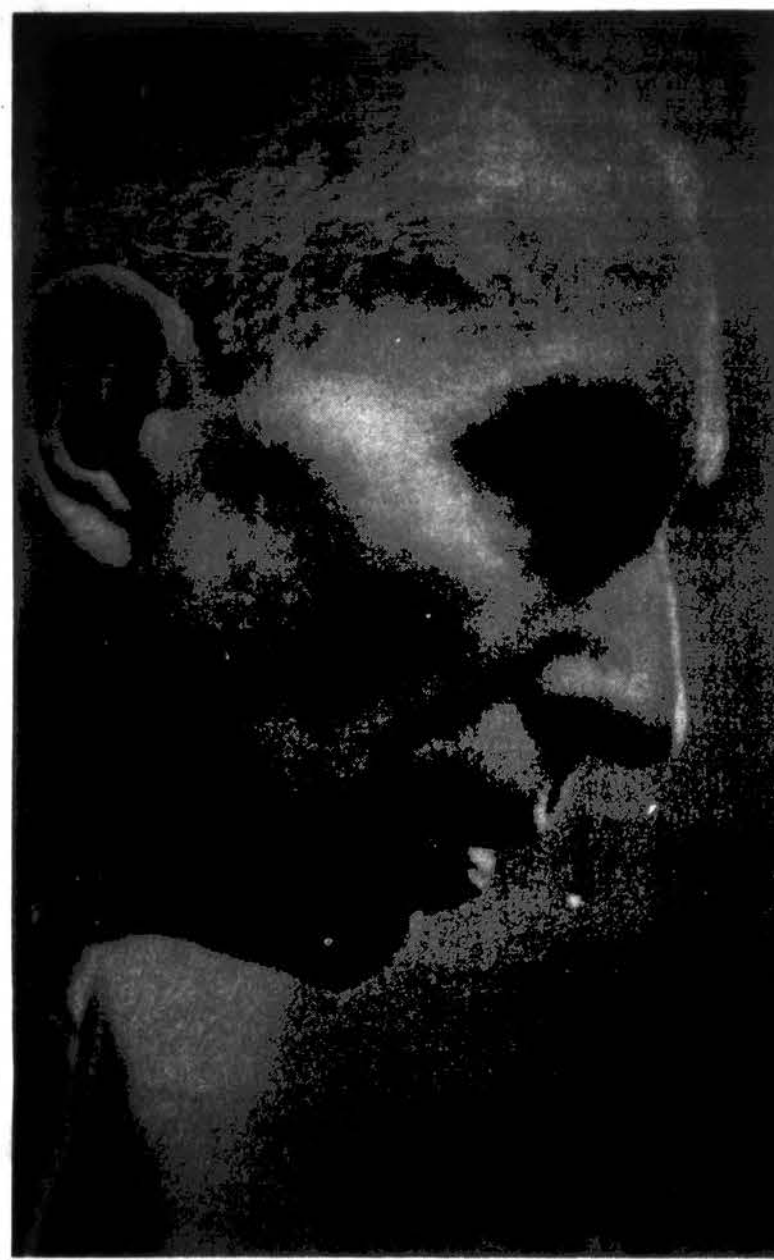
Vokalinės muzikos, t.y. solo ir choro dainų, leidybos padėtis buvo geresnė. Tikriausiai todėl, kad šios srities kūryba lietuvių išeičių tarpe turėjo didesnę paklausą. Reikėjo repertuaro chorų šventėms; būta gerų vokalistų, ir kurių koncertus suplaukdavo gausi publika. Simfoninės muzi-

* Muzikologė Loreta Venclauskienė 1984 metais buvo suteiktas humanitarinių mokslų daktaro laipsnis Čaikovskio konservatorijoje, Maskvoje. Neseniai Lietuvos muzikos akademija išleido dr. Venclauskienės paruoštą kompozitoriaus Vlado Jakubėno straipsnių ir recenzijų dvitomį rinkinį.

pilietinę teisę priklausyti politinei partijai, iš kitos. Kaip atskirti pašvęstą visų piliečių ganytoją nuo politinio aktyvisto, rūšiuojančio savo parapijiečius pagal jų politinę ideologiją.

Visgi dvasininkas daugelio akyse nėra paprastas šalies pilietis, kitaip jis būtų tik kulto tarnautojas. Kaip toks, jis ir turi atitinkamai elgtis viešumoje. Įsivaizduojame, kad tai labai sunku. Tikimės, kad Lietuvos dvasininkai paskirai ir grupuotėmis apsispręs už politikoje tinkamą tautai ir Bažnyčiai nusiteikimą.

Sutikime, kad į daug ką turime pažūrėti su pasaulėžiūros pagrindais, bet nerimtas priekirgimas patriotizmo ar moralizmo prie politinių grupuočių arba

Kazimieras Viktoras Banaitis (1896-1963)

Vytauto Mažello nuotrauka

kos renginiai vyko daug rečiau, o styginių kvarteto (ar į jį panašių) kitokių rimtosios muzikos ansamblių griežimo tradicijų puoselėtojų lietuvių išeičioje kaip ir nebuvo.

Šiandien, po penkiasdešimties svetur pragyventų metų, lietuviškas muzikinis gyvenimas vėl pasikeitė. Iš Lietuvos atvykusių, geras balsais apdovanojusių dainininkų koncertus dar gausiai lankosi senimas. Jie yra ir ištikimiausi Čikagos Lietuvių operos spektaklių gerbėjai. Tačiau suaugę išeičių vaikai ir lietuviška muzikinė kultūra žvelgia kitaip ir, atrodo, kad nepuoselėja jos, kaip itin svarbaus, lietuvių skatinančio bendravimo būdo. Be to, nemaža jaunųjų kartos dalis ištirpo vadinamame viduriniame amerikiečių visuomenės sluoksnyje, perėmė jų laisvalaikio įpročius ir papročius. O kita, lietuviškas šaknis išsaugojusi, jaunesniųjų grupė tiesiog per mažai žino apie prestižinę savo tautiečių kompozitorių profesionalų kūrybą ir net

neįsivaizduoja, kiek daug išeičiųjų muzikos istorijoje yra kūrinių, galinčių mums atstovauti 20-ojo amžiaus kompozicijos meno pasaulyje.

Toji kūryba nėra išspausdinta. Sovietų Lietuvoje ji buvo uždrausta – kad apie ją niekas nežinotų, kad ji išnyktų. Amerikoje, deja, lietuviui nesuprato, kad muzikos kūrinių publikavimas taip pat yra politikos, doros politikos, ginklas, intelektualinis tautos pasireiškimas. Apie iš to kylančius kultūros nuostolius pakalbėsime gal kitą kartą, kitame straipsnyje. Dabar gi pažvelkime į tuo labiau minėtą, įvykdytą darbą – naują K. V. Banaičio harmonizuotą dainų rinkinį, skirtą mišriesiems chorams.

K. V. Banaitis (1896-1963) mūsų muzikos istorijoje yra ypač vertinamas už savitą lietuvių liaudies dainų harmonizavimo braižą, už sugebėjimą taip subalsuoti lietuvišką melodiją, kad išryškėtų jai artimiausi harmoniniai sąsaskambiai. K. V. Banaitis suvokė tų sąsaskambių

šaltinius instinktyviai. Tik žymiai vėliau teoriškai liaudies harmonijos prielaidas aptarė ir atitinkamas, „atraminių tonų“ gamas (dermes) nurodė humanitarinių mokslų daktarė, folkloristė G. Četkauskaitė, gyvenanti Lietuvoje (besidomintiems žiūr. *Dzūkų melodijos*, Vilnius: Vaga, 1981).

Kompozitorius Kazimieras Viktoras Banaitis liaudies dainų neharmonizavo nei imantriai, nei išplėtodamas. Šimto liaudies dainų rinkinyje jis pažymėjo, kad dainas balsuodamas prisilaiko griežto diatonizmo, nes lietuvių liaudies melodijoms yra svetimas bet koks chromatizmas. Autorius tai pat palikdavo nepakeičtas dainų melodijas, ritmo bei strofinės muzikos struktūras, tačiau išvystydavo harmoniją ir kartais variaciniu būdu dainą prapleisdavo. Banaičio suharmonizuotas lietuvių liaudies dainas nesunkiai gali atlikti mėgėjų chorai. Dėl savo meninių savybių, jos tikrai turėtų tapti tarsi „elementoriumi“, kurį perskaityt ir choristai, ir jų vadovai lengviau išsiugdytų lietuviškų skambesiu pagrįstą harmoninę klausą. Ką itin svarbu turėti, jei norima dainuoti šiuolaikinį mūsų profesinės muzikos repertuarą.

Kompozitoriaus paruoštos rinkinio 88 liaudies dainos nuo 1947 metų išguldė rankraščiuose ir trisdešimt metų po K. V. Banaičio mirties Salomėjos ir Vytauto Valiukų dėka buvo išspausdintos. Jos pasižymi tais pačiais meniniais bruožais, kaip ir visos kitos šio autoriaus harmonizacijos. Rinkinio leidėjai atliko rimtą ir istoriškai reikšmingą darbą: iš senų, sunkiai išskaitomų rankraščių paruošė ankščiau niekur nespausdintas K. V. Banaičio harmonizuotas lietuvių liaudies dainas. Taip pat parašė redakcinius komentarus, pateikė išsamų įžanginį straipsnį. Jo autorė (beje, ir tikroji šio rinkinio pasirodymo pradininkė) Salomėja Nasvytytė-Valiukienė apžvelgė kompozitoriaus gyvenimo ir kūrybos kelią, paminėjo pagrindinius, kuriais rėmėsi Banaitis, harmonizavimo principus; priminė, kad rinkinio rankraštis yra paties kompozitoriaus sudarytas, tik surastas jis buvo po autoriaus mirties. Apskritai, straipsnis parankus daugeliui žmonių, kurie domisi K. V. Banaičio kūrybine veikla. Čia sklandžiai ir profesionaliai, dviem kalbomis – anglų ir lietuvių pateikiama gausi informacija.

(Nukelta į 3 psl.)

Šiame numeryje:

Lietuvos dvasininkai ir politika • K. V. Banaičio liaudies dainų rinkinys • Tikyba Lietuvos mokyklose • Naujos JAV LB Kultūros tarybos pirmininkė Alė Kežėlienė apie veiklos gaires • Danutės Žilaitytės eilėraščiai • Parodos Čikagoje • Nuomonės ir pastabos

Jonas Pabedinskas

Kaip dėstoma tikyba Lietuvos mokyklose

SESUO
ONUTĖ MIKAILAITĖ

Jaunimo auklėjimo rūpesčiai

Šiuo metu Lietuvoje iš visų pušų skamba aimanos apie sugedusį jaunimą. Akivaizdu, jog smarkiai pašokę jaunų nusikalčių skaičiai, o miestų gatvėse neretai užtinkama vaikataujančio jaunimo. Kaimuose padėtis negeresnė. Mokyklas lankantis jaunimas, pasak mokytojų, tingus, nenori mokytis, paviršutiniškas ir išsiblaškęs, o gana dažnai įžūlus ir nesukalbamas.

1989 metais, pačioje laisvėjimo pavasario pradžioje jaunimo auklėjimo pirmoji susiripinėta Lietuvos Katalikų Bažnyčia. Tuomet dar nedaug kas viešai drįso sakyti, kad „viena didžiausių pokario klaidų buvo prievartinė jaunimo ateizacija; daug ką sugrioviusi, bet nieko nesukūrusi“. Taip kalbėjo katalikų iš Sibiro grįžęs kunigas Sigitas Tamkevičius. Žurnale *Caritas* paskelbtame straipsnyje (1989 lapkritis, Nr. 2) stengėsi blaiviai vertinti jaunimo problemas: Lietuvos jaunimas auga beveik be jokio religinio, moralinio ar charakterio ugdymo bei auklėjimo. Sovietmečiu slapta vykdoma katechizacija buvusi gana primityvi. Rizikuodami savo laisvės katechizavo nedidelis kunigų būrys, seserys vienuolės ir drąsuliai katalikai pasauliečiai. Tūkstančiai vaikų ir jaunimo parengti priimti pirmąją Komuniją ir po metų — Sutvirtinimo sakramentą. Nors šis darbas buvęs prasmingas, ypač tokiomis sunkiomis sąlygomis, tačiau jis neatnešė laukto vaisio. Sąmoningam katalikiškam gyvenimui dar nepribrendusį jaunimą nupurtė dvasinė mokykla. Vasaros atostogų metu susirūpinę su pagrindinėmis tikėjimo tiesomis ir priėmimo sakramentais, mokslo metams prasidėjus, daugumas vaikų ir jaunimo iš baimės bažnyčios jau nebelankydavo ir religinę praktiką apeisdamo.

Be išiešioti *Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikoje* su pasigėrėjimu skaitydavome apie drąsius jaunus tikėjimo išpažinėjus bei kovotojus, nesuvokdami, jog tai buvo išimtis. Šis jaunimas tikėjimą išlaikė religingų šeimų dėka, o ypač tikėjimą brangių motinų pagalba. Dabar aišku, kodėl daugumas lietuvių gana gerai išsilavinę įvairiose mokyklose, tačiau religiniu ir moraliniu atžvilgiu liko beveik analfabetais. Ir dabartinė padėtis mažai pakitusi nuo tos, apie kurią prieš penkerius metus kalbėjo kun. Tamkevičius: „Šiandien turime tėvus [galima pridėti: ir mokytojus], neišmančius elementarių tikėjimo dalykų ir nesugebančius religingai auklėti savo vaikus... Mes stovime prieš didelį uždavinį: reikalinga visuotinė katechizacija“.

Pabuvus dabartinėje Lietuvoje ir pabendravus su žmonėmis, gana greitai pastebi, kad didelė dalis inteligentų gal nėra ateistai, bet greičiau indiferentai religiniais atžvilgiais. Jų moralė gana pragmatiška, t.y. savanaudiška.

1990 m. birželio 12 d. Lietuvos Kultūros ir švietimo ministerija išleido įsakymą valstybinių mokyklų programą papildyti viena savaitine tikybos pamoka, mokiniams ir jų tėvams to pageidaujant. Tą įsakymą pasirašė tuometinis Kultūros ministras Darius Kuolys. Jis pats pasakoja, jog likęs patriotu ir tikinčiu žmogumi vienos geros mokytojos dėka. Ji mokiniams klasėje kalbėjusi uždraustomis temomis: kokia buvusi priešokupacinė Lietuva, kokiais idealais ji gyvenusi. Kai kuriems mokiniams tai paliko gilų įspūdį, nors pati mokytoja ilgai dingusi.

Leidus tikybą mokyti, sukruto dvasiškija. 1990 metų vasarą

Isidius būti „Pabiručiais“

ELTA nuotrauka

judresni vyskupijų kunigai rinkosi tartis, kaip reikės mokyklose dėstyti tikybą. Sunkumai aiškūs: daugelis kunigų jau vyresnio amžiaus, vaikus mokyti nepajėgūs, o pasauliečiai tokiam darbui neparengti. Vadovėlių nėra. Mokslo metams prasidėjus, tačiau, ir mokyklas atėjo ir kunigai, ir seserys vienuolės, ir pasauliečiai. Pradžioje mokymas buvo vargingas ir nelabai sėkmingas. Anot kaunietės Rasos Žemaitienės: „Dabar, žvelgiant iš ketverių metų perspektyvos, tuometinių pasiryžusių ateizmo atrodų menkai motyvuotas, o gal kiek ir avantiūristiškas, tačiau vargu ar tie žmonės anuomet apie tai galvojo. Daugumas jų turėjo savo specialybes, o nedarbas dar jiems negresė. Todėl pajudėję iš senųjų darboviečių ir įžengę į taip mažai tejudančią mokyklos aplinką, jie ne visur rado supratimą ir priitarimą. Vargu ar jų darbo rezultatus bus galima kada nors pasverti ir suskaičiuoti“ (*Dienovis*, „Reikia jūsų meilės“, 1994.6.24, Nr. 25).

Kas vyksta dabar?

Po ketverių metų vaizdas jau kinta 1993-94 mokslo metais Lietuvos mokyklose tikybos pamokas lankė 330,304 mokiniai. Jūs mokė 1,827 mokytojai, kurių 383 buvo kunigai ir klierikai; 1,444 pasauliečiai bei seserys vienuolės. 1994 metais veikė 10 katalikiškų vidurinių mokyklų, 2 pradinės mokyklos ir 11 darželių. Šias katalikiškas įstaigas lankė 4,888 mokiniai.

Yra ir tokių idomybių. Panevėžyje atidaryta katalikiška kurčiųjų mokykla, o tėvų marijonų patalpose veikia katalikiška vaikų dailės mokykla.

Katalikiškų mokyklų dar labai nedaug. Pati žymiausia tai tėvų jėgų vedama vidurinė mokykla Kaune. Atsiranda ir kitos, ne vien dvasiškios, bet ir tikinčiųjų pasauliečių pastangomis steigiamos. Pavyzdžiui, jau dvejus metus veikianči katalikiška mokykla Rietave susikūrė tėvų ir mokytojų dėka. Mokyklos direktorius tvirtina, jog „Čia atėjo dirbti tie mokytojai, kurie apie tokią mokyklą svajojo dešimtmečius. Atėjo tie, kurių nepatenkino bedvasė valstybinių mokyklų aplinka, kurie nori nuo pat mažens vaikams įdiegti dvasines vertybes...“ Šioje mokykloje dirba 37 mokytojai, mokosi 152 vaikai. Įdomu ir tai, kad mokyklą finansiškai parėmė apylinkės gamyklos, kurių vadovai visgi susiprato, kad jiems apsimoka į švietimą investuoti pinigus. Mokykla džiaugiasi ir tėvais, kurie pasisako: „Aš noriu, kad mano vaikas

būtų ne tik mokytojas, bet būtų ir katalikas. Noriu, kad jis turėtų tai, ko neturėjau neįsą, nei mano žmona“. Ir patys vaikai jaučia gerą mokyklos dvasią (žr. A. Rasausko straipsnį, *Katalikų pasaulis*, 1992 rugsejis, Nr. 14, p. 22).

Kaune jau dvejus metus veikia Tarpdiecizinis katechetikos centras, įsikūręs Retašės aikštėje esančiame dideliame name, kur kadaise gyveno ir dirbo prelatas Aleksandras Dambrauskas-Jakštas. Ten likusi jo suaugę žmonės, papuola koklinė krosnis ir veikli jo dvasia, tiek daug davusi Lietuvos švietimui ir literatūrai. Išaugęs iš kuklios katechetikos komisijos, kurios pirmininkavimą parėmė vyskupu tapęs Sigitas Tamkevičius, dabartinis Centras turi pastovų personalą bei didelį rinkinį katechetinės medžiagos įvairiomis kalbomis ir nemažai vaizdinių priemonių. Čia rengiami tikybos vadovėliai ir leidžiama įvairi katechetinė medžiaga. Čia vyksta įvairūs kursai, skirti tikybos mokytojų, ir čia jie gali pasisemti įvairios pagalbos savo darbui. Čia susirenka įvairių vyskupijų katechetikos centrų vedėjai pasitarti bendrais reikalais, o Centro personalas stengiasi koordinuoti Lietuvos katechetinę veiklą. Vedėja — buvusi *Kronikos* tal-

kininkė sesuo Birutė Briliūtė. Centre pusantrus metus dirbo ir šio straipsnio autorė. Jau sudaryta provizorinė tikybos dėstytojų programa visoms klasioms nuo darželio iki 12-os klasės. Parengti ir jau bus naudojami keli nauji vadovėliai bei užduočių sąsiuviniai. Svetur parengtų, išverstų ir išspausdintų tikybos vadovėlių jau nepakanka. Kiekvienai klasei skiriamas patrauklus, šiuolaikinis, spalvotomis iliustracijomis vadovėlis su užduočių sąsiuviniais mokiniui. Mokytojų parengtos atitinkamos vadovės. Tikybos mokytojas jau nebereikia eiti į klasę tušiomis rankomis. Tiesa, dar daug ko trūksta, ypač gerų vaizdinių priemonių, visiems mokytojų prieinamų, bet jau ir šioje srityje padaryta nemažai pažangos.

Pilnesnis ir išsamesnis tikybos mokytojų parengimas tebėra didelis rūpestis. Visos vyskupijos turi nuolatines ir neakivaizdines katechetikos mokyklas. Pavyzdžiui, Kauno arkivyskupijos katechetų mokyklą baigė 230 tikybos mokytojų, o neakivaizdinius kursus lanko 50. Vilka-

viškio aukštesniąją katechetų mokyklą baigė 106 asmenys. Marijampolės aukštesniojo pedagogikos mokykloje įsteigtas dvimatis Katechetikos fakultetas, kurį lanko 69 studentai. Vilni-

je įsteigti trumpieji katechetikos kursai, kuriuos 1994 metais baigė 227 tikybos mokytojai. Vilniaus pedagoginiame universitete įsteigta religijos mokslų katedra, kurioje 1993-1994 metais studijavo 30 būsimų tikybos mokytojų. Kretingos tėvų pranciškonų globioje veikia dvimatis kolegija, kuri rengia būsimus tikybos mokytojus. Kauno Vytauto Didžiojo universiteto teologijos-filosofijos fakultete 1993-94 metais studijavo apie 120 studentų. Daugumas, tiesa, teologiją studijuoja pagilinti savo žinias, bet yra ir tokių, kurie ruošiasi dėstyti tikybą vidurinėse mokyklose. Paskiri, vyskupų patvirtinti asmenys, siunčiami į užsienio teologijos mokyklas.

Nors ir dabar girdėti nemažai kritikos apie menką tikybos mokytojų išsilavinimą, tačiau ma-

tyti didelės pastangos juos šviesti. 1994 metų gegužės mėnesį vyresniojo tikybos mokytojo atestatai Kaune suteikti 42 mokytojų. Šie ne tik baigė katechetų mokyklą, bet dar rašė diplominius darbus ir demonstravo savo mokymo techniką. Tai buvę pedagogai, medikai, inžinieriai bei kitų mokslo sričių darbuotojai, apsisprendę pasižvesti jaunimo religiniam auklėjimui. Ir jų skaičius kyla, nes kunigai, nors ir stengiasi tikybą mokyti,

bet dažnai būna apkrauti parapijos darbais.

Kokiose mokyklose dirba katechetai

Nors pastaruju metu Lietuvoje nemažai kalbama ir rašoma apie reikalingas švietimo reformas, valstybinėse mokyklose didelių pakeitimų dar nematyti. Buvusi sovietinė nuotaika ir sovietinės santvarkos išugdyti mokytojai dar tebėra. Tikybos mokytojai įžengia į dvasinę dykumą ir neretai patiria jiems ir jų darbui gerokai priešišką nusistatymą. Kai kuriose mokyklose mokinių jėgumą skatina net pati mokyklos vadovybė. Mokiniams duodamos pildyti anketos, įvertinančios mokytojų darbą. Mokiniams duodama proga išlieti savo nepasitenkinimą ir sukritikuoti mokytojus. Ramygalos vidurinės mokyklos mokiniai savo anketose geriausiai įvertino fizinį lavinimą, o lietuvių kalbą ir literatūrą padėjo dvyliktoje vietoje.

Žiemariuose dirbanti tikybos mokytoja pasakoja, kad mokykloje praktikuojančių katalikų radusi vos saujelę. Liūdna, sako, kad bažnyčioje aukojamas šv. Mišias mokiniams bei mokytojams lanko vos keliolika. Sunkiausia dėstyti vyresniųjų klasių mokinius. Kai kurie nuosiirdesni prisipažįsta, kad jie dar tik ieško Dievo. Daugumas baidosi ir asmeninės, ir grupinės maldos. Jiems visa tai dar labai svetima, nes pradinės klases baigę sovietinėje santvarkoje. Kur kas geresni rezultatai su žemesniųjų klasių mokiniais. Jie noriai eina į tikybos pamokas, tikėdamiesi kažko idomaus, nekasdieniško.

Elektrėnuose, Kaišiadorių vyskupijoje, kur nebuvo jokios bažnyčios, dabar kuriasi parapija ir statoma nauja bažnyčia.

Mokykloje tikybą dėsto dvi pasaulietės mokytojos. Viena pasakoja apie savo darbą: „Ir kaip smagu, kai matai su koku ilgesiu ir viltimi žvelgia mažųjų akutes, kai jiems prabylti apie Dievą. Jau treči metai dirbu Elektrėnų I vidurinėje mokykloje. Tikybą dėstau nuo trečios iki aštuntos klasės. Iki šeštos klasės vaikai tikybą lanko šimtu procentu. Vyresnėse klasėse po keleto mokinių eina į etikos pamokas“. 1994 metų pavasarį ji parengė 68 trečios klasės vaikų pirmąją Komuniją, o dabar vėl moko kitą 120 vaikų grupę. Ši mokytoja džiaugiasi parapijos klebonu, kuris paremia ir papildoma katechetinį darbą: „Labai smagu, kai parapijoje turime jauną, energingą, linksmą ir nuoširdų, vaikus ir jaunimą mylintį kleboną. Visada randa laiko su jais pasikalbėti, pabendrauti. Moka

manauti ne tik Dievui, bet ir žmogui“.

Kitas mokytojas, taip pat dirbantis Kaišiadorių vyskupijoje, taip apibūdina savo patirtį dėstant vidurinėje mokykloje tikybą: „Mokau tikybą mokykloje antrus metus. Vyresnėse klasėse yra mokinių dar nepriejusių prie pirmos Komunijos... Yra klasių, kuriose didelė mokinių dalis abejingi viskam, nesidomi niekuo. Prašo, kad tikybos mokytojas pamokos metu jiems pasakotų idomių istorijų, atsitikimų, parapsichologijos atvejų. O kai reikia kalbėti apie Jėzaus palaiminimus, jau klausyti nenori...“ Tačiau, pasak jo, yra ir kita medalis pusė: „Beveik kiekvienoje klasėje yra mokinių, kurie tikisi praturtinti savo protą ir širdį Kristaus meilės mokslo šviesa, noriai priima jiems pateikiamas krikščioniškas tiesas, noriai dalyvauja pokalbiuose. Tokių mokinių akyse matyti noras artėti prie Dievo... Dirbant papildomai su keliais mokiniais, pasirodo, kad jie visi neblogi. Vienas, paklaustas, kaip jis elgtųsi pats tėvu būdamas — ar savo vaikui patartų lankyti tikybos pamokas, ar etikos pamokas, — atsakė, kad leistų į tikybos pamokas tikėdamasis doresnio vaiko“.

Čia reikia paaikškinti, kad valstybinėse mokyklose nuo septintos klasės mokiniai gali rinktis ar lankyti tikybos pamokas, ar etikos. Etika nesurišta su jokių tikėjimu. Ji dėstoma įvairiai, neretai mokytojų, kurie patys mažai tenusimano, kad ta etika. Tokiu, neva laisvo pasirinkimo būdu, mokiniams ir tėvams leidžiama apeiti tikybos pamokas. Yra mokyklų, kur vyresniųjų klasių mokiniai pervedami į etikos pamokas ir tiek, be jokio atsižvelgimo į jų pageidavimus.

Mokytoja, dirbanti Vievėje, sako, kad iš 300 pradinį klasių mokinių tik 15 nelanko tikybos pamokų. Jaunesni mokiniai jas mielai lanko, tik jie dažnai sutinka priešiškus mokytojus. Pavyzdžiui, viena pirmos klasės mokinukė savo mokytoją pasakoja, kad kai iš visų pamokų labiausiai patinka tikybą. Namuose, tačiau, mama ir močiutė jai neleidžia apie Dievą kalbėti. Jos sako, kad tai vieni plepalai. Anot šios mokytojos, „Mokykloje daug vaikų nesugeba sukaupiti dėmesio, pamokoje beveik nedalyvauja. Tai tie vaikai, kurių šeimos nesantaika, nuostėnės, girtavimas“.

Panevėžio vyskupijoje jau penktus metus tikybą mokykloje dėsto jaunas kunigas, Gintaras Jonikas. 1993-1994 mokslo metais jis dirbo su vyresniųjų klasių mokiniams kun. Alfonsu Lipniūno vardo katalikiškoje vidurinėje mokykloje. Jo dėka 9-12 klasių mokiniai laisvai pasirinko dalyvauti jo tikybos pamokose. Jie sugeba pagauti ju nuotaikas, suvokti, ko jiems reikia: „Mokiniai dar jaučia senas anų laikų nuotaikas; taip pat pernelyg didelis atstumas tarp mokytojų ir jų pačių... Po pirmų susitikimų pajaučiau juose norą ieškoti ir rasti tai, kas padaro žmogų laimingą. Mančiau, jog dar viena sėkmės priežastis ta, kad daug laiko praleidžia su mokiniais po tikybos pamokų, t.y. išskylaujame gamtoje, rengiame bendrus vakarus mokykloje, atviriame pasikalbame“. Tokių gerai vedamų tikybos pamokų rezultatai pasireiškia ir jaunimo, ir jų šeimų gyvenime. Tas pats kunigas Jonikas sako: „Labai džiaugiuosi ir dėkoju Dievui, kad vaikai ir jaunuoliai ateina sąmoningai priimti sakramentus; džiaugiuosi, kad pamatau jauną žmogų susikaupusį maldos grožyje. Anksčiau to nebūdavo. Pasi-taiko, kad vaikų dėka ir tėvai, nors nedaug, atveria bažnyčios duris — po daugelio šeimų gyvenimų metų, priima santuokos sakramentą“ (žr. *Šaltinio* straipsnis: „Gyventi be Dievo net ir vaikai sunku“, 1994, Nr. 1-2). (Tęsinys ateinančiame šeštadienyje)

Tikybos pamoka vidurinėje mokykloje

ELTA nuotrauka

Naujos JAV LB Kultūros tarybos veiklos gairės

LAIMA ŽLIOBIENĖ

Nauji metai atneša naujus veidus, naujus projektus. Naujoji JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros taryba jau pasinėrusi darbuose, tad jos pirmininkė Alė Kėželienė sutiko peržvelgti veiklos gaires ir atsakyti keletą klausimų.

— Koks yra Kultūros tarybos tikslas, kokie darbo planai?

— Šalia visiems gerai žinomų paveldėtų uždavinių, kaip skatinti meną, muziką, šokių, teatro vienetus, individualią kūrybą bei kultūrinę veiklą, turime naujų idėjų, kaip žodinės istorijos rinkimą. Kol dar yra gyvų liudininkų, kurie gali papasakoti apie savo bėgimą iš Lietuvos, pergyvenimus per Antrąjį pasaulinį karą, gyvenimą Europos pabėgėlių stovyklose ir kūrimąsi naujajame kontinente, būtina turime tai įrašyti į lietuvių istoriją, kad ir ateinančios kartos suprastų priežastis, kurios prie šios migracijos privėdė. Turime atremti ankščiau pateiktas sąvokas: bėgo ne „nusikaltėliai tautai“, bėgo ne „i Ameriką“, bėgo ir šviesuomenė, įvairių visuomenės sluoksnių žmonės nuo gresiančio persekiojimo, i nežinia, i svetimą, karo niokojamą kraštą, kur grėsė badas ir bombos, vis dar su viltimi grįžti...

— Kokią palyginamą svarbą Kultūros tarybos veikloje užims dėmesys Lietuvos ir Amerikos lietuvių kultūrinei raiškai?

— Esame JAV Lietuvių Bendruomenės dalis, todėl pagrindinį dėmesį skiriame išeivijos meniniam vienietam, planuojame šventes, minėjimus, simpoziumus, koncertus, parodas ir t.t. Stengsimės sudaryti ir mažesnes apimties kultūrinės programos, kurias būtų galima pasiūlyti tolimesniems lietuvių telkiniams. Suprasdami, kad kultūros negali būti be publikos, kultūrinio veikimo be imlios visuomenės, dėsimės ypatingas pastangas pritraukti mūsų jaunesniąją kartą, kuri, nepaisant lituanistinių mokyklų, organizacijų bei ansamblių pastangų, daugiausia dingsta iš lietuviško

Alė Kėželienė

gyvenimo. Kaip tai įvykdyti, tebeieškome atsakymo. Taip pat suprantame, kad lietuvių kultūrinis testinumas Amerikoje nebus įmanomas be naujo įnašo iš Lietuvos. Stengsimės paruošti dirvą ir menininkams iš Lietuvos, pasinaudoti jų talentais. Svarbiausia, stengsimės jungti visas ateivių kartas.

— Tuo, atrodo, vadovavotės ir naujosios Kultūros tarybos sudaryme?

— Taip. Į ją įtraukiau čia gimusių, senosios, ir vidutinės bei naujosios kartos ateivius. Kiekvienas savo patirtimi praturtins mūsų žinyną. Net nuostabu, pasiklausius, kaip istorija kartojasi, kiek galime vieni iš kitų pasimokyti, kaip būtina dėl bendro labo vieniems kitus suprasti,

bendradarbiauti. Išskyrus neesminius skirtumus, mūsų visų tikslai yra tokie patys.

— Kokią konkretų projektą ruošiate šiuo metu?

— Vasario 11 dieną, 4 v. p.p. Jaunimo centre, Čikagoje rengiame koncertą, su mūsų pasižymėjusiais solistais: Arnoldu Voketaičiu, Sonata ir Roku Zubovais, Lijana Kopūstaitė ir kitais. Džiaugiamės, kad profesorius Vytautas Landsbergis, skyręs ne mažą savo gyvenimo dalį muzikai, sutiko paskambinti fortepijonu M. K. Čiurlionio kūrybos. Tikimės mūsų visuomenės dėmesio.

— Linkime naujai JAV LB Kultūros tarybai ir jos pirmininkei Alėi Kėželienėi sėkmės užsibrėžtuose darbuose.

Liaudies dainų rinkinio proga

(Atkelta iš 1 psl.)

Apie leidėjų reikalo išmanymą taip pat byloja dar vienas dalykas: kruopščiai paruošti redaktoriaus komentarai. Juos parašė Manigirdas Motekaitis, iššifravęs ir sutvarkęs senėjimo palieštus kompozitoriaus rankraščius. Redaktoriaus paaiškinimai padeda susidaryti vaizdą, kaip tos liaudies dainos buvo komponuojamos, ir tuo būdu tarsi patvirtina pačios publikacijos patikimumą.

Kompiuterių išradimas, žinia, iš esmės pakeitė techninę visokios spaudos — tarp jų ir gaidų — paruošimo eigą. Muzikos srityje dėl to paspartėjo ir atpigę gaidų leidyba, ji tapo pageidaujantiems šioje srityje pasireikšti prieinamesnė. Lietuvių tarpe, pasitelkęs kompiuterį, kruopščiai ir rūpestingai gaidas spaudai ruošia Kazys Skaisgirys. Aptariamame rinkinyje jis pasirinko stambų (bet ne per stambų) gaidų šriftą ir atidžiai atliko gaidų ir žodžių perrašymą. Be to, kaip įžangoje pažymi leidėjai, Kazys Skaisgirys buvo daugelio kitų su spausdinimo reikalais susietų darbų koordinatoriumi. Rinkinį 500 egzempliorių tiražu spaudė Mykolas Morkūno spaustuve. Jis turi šviesiai mėlyną minkštą popieriaus viršelį, knygos pradžioje įdėta geros kokybės kompozitoriaus Kazimiero Viktoro Banaičio nuotrauka. Pažymėtinas patogus vartoti, alfabetine tvarka surašytas turinys.

88 liaudies dainos — septintasis išspausdintas K. V. Banaičio harmonizuotų liaudies melodijų rinkinys (šeštąjį, trisdešimt liaudies dainų vyrų chorui, 1991 metais Kaune išspausdino J. Petrolio leidykla; karo metais rankraštį leidėjui buvo perdavęs pats kompozitorius). Tačiau pagal apimtį jis būtų antruoju. Kiti rinkiniai sudaro po: 10 dainų (1938?), 15 dainų (1948), 12 dainų (1950), 15 dainų (1951), 100 liaudies dainų (1950). Beveik visi rinkiniai skiriasi tipografiniu požiūriu. Gi du naujausi, apskritai, yra kompiuterinės grafikos meno produktas. Tačiau apie grafinę leidinio 88 liaudies dainos išraišką, tuo labiau apie kokių nors šios rūšies tradicijų buvimą kol kas nedaug tegalėtume pasakyti. Nebent tik tai, kad prieš karą Lietuvoje ir tarp lietuvių Amerikoje būta gražesnių, meniškesnių, senąja technika atliktų spaudinių...

Taigi džiaukimės ne dėl formos, o dėl turinio susilaukę naudingos dar vienos K. V. Banaičio kūrinių publikacijos. Ir tikėkimės, turbūt — stebuklo, kad kada nors čia, išeivijoje, susivoksime išspausdinti visų žymiausių, su mumis kartu pabėgėlių dalią išgyvenusių, lietuvių kompozitorių profesionalų — Vlado Jakubėno, Vytauto Bacevičiaus, Juliano Gaidelio, Jono Švedo, Jeronimo Kačinsko, Dariaus Lapinsko, Petro Aglinsko ir kitų — kūrybos tomus.

O pradėti galėtume nuo K. V. Banaičio muzikos: daugiau negu 500 liaudies dainų, suharmonizuotų įvairios sudėties chorams bei solo balsui su fortepijonu; nuo dviejų kantatų, operos „Jūratė ir Kastytis“ klavyro, instrumentinės muzikos fortepijonui, Trio arfai, smuikui ir fortepijonui „Lietuviškos idilijos“, Sonatos-Rapsodica violončelei ir fortepijonui, sonatos smuikui ir fortepijonui bei kitų kūrinių. Čia paminėtos kompozicijos viena kartą buvo išspausdintos. Tačiau seniai gaidų belikę vos po keletą egzempliorių. Sukaupus į toms, pavadintus, tarkim „Pokario lietuvių išeivijos kompozitorių kūrinius“, K. V. Banaičio kompozicijos savitai atstovautų mūsų kultūros istorijoje populiariai ir profesiniui požiūriu margai tautinio nusistatymo kryptį. Beje, kitais, 1996 metais, švėsime K. V. Banaičio gimimo šimtmetį.

Danutė Žilaitytė

Paliko lizdus paukščiai.
plaštakės-gėles.

Šventoji Marija,
nepalik mūsų!

O nevienišoji,
pasigailėk mūsų
tamsios vienatvės.

Artėja naktis.
Pamažu gėsta spalvos. — — —
Artėja naktis.
Kažkas nusineša
kažkur dienos
gyvenimą.

Balta mėnesiena
lauke.
Balta mėnesiena
čia, kambary. — — —
Suspindėjo paveiksle upė.
Sušlamėjo medis. — — —
Kažkas paglostė
mano liūdnas
rankas.

Rasūnui

Poetai visada žaidžia.
Žaidžia skrisdami
su žvaigždėmis
ir žiūrėdami į skurdų
žiemos peizažą.

Jie dažnai verkia,
slėpdami didelę paslaptį
(šiek tiek mažesnę
už kapą.)

Žiūriu į miglotą upę.
Vėl šviesi srovė
mano širdy.

Aš gyvenu
Tavo delnuos, Dieve.
Tavo gailėstingume
žydi mano dienos.

Troškstu būti mažiausia
tarp tavųjų.
Su Tavim, Tavo džiaugsmu,
Tavo meilėj.

Baltas mėnulis.
Klykia pelėdos.

Tylūs kambariai.
Tylūs tėvų daiktai.
Graziai žiūri
iš seno portreto
mano šviesioji motina.

Baltas mėnulis.
Sunkus ilgesys.
Klykia pelėdos.

Niekas neišsipildė. — — —
Veidai. Bet tai
ne gyvenimai.

Niekas nepadovanojo
džiaugsmo.

Viltis kaip aidas.
Bet aidas niekas
nesugauna. — — —

Liūdna žiūrėt
į tuščią fontaną.
Sunku pakelti praradimus.
Atradimus dar sunkiau.

Niekas neišsipildė čia.

O ten?..

Prisimenu vieną
birželį.
Kukavo gegutės.
Vėjelis žaidė
su jaunais beržų lapais.
Tylus juokas sode.

Mėnesienoj gražiai tylėjom.

Gražusis birželis...
Dabar jis ir už žvaigždės
toliau...

Toj šaly
daug sodų.
Ir takų,
šviesių ir tamsių.

Toj šaly
daug šulinių.
Dar daugiau
asarų.

Dūsauja žydra naktis.
Gal jai gaila
vystančių rožių. — — —
Toks liūdesys, —
tarsi Dievas numirė.

Kiek daug strėlių
į sielą sminga. — — —
Negriš jau motina
pro ilgesio vartus. — — —
Ir naktys vėsta. — — —
Tu, praėjie, buvai
kaip šventykla.
O ateitis —
ne mano laikas. — — —
Pilna aš praėjies
būties bedugnė. — — —
Atvėso kraujas.
Ir sapnai nubluo. — — —
Klausau, kaip gieda
paukštis virš akių liūdnų. — — —
Švelni naktis ramina.
Ar nuramins? — — —
Neskauda tik
gėlėms ir medžiams. — — —
O kiek strėlių
į sielą sminga.

JAV LB Kultūros tarybos rengiamo koncerto vasario 11 dieną, 4 valandą po pietų, Jaunimo centre, Čikagoje, dalyviai

Gintė Čepinskaitė

Pianistė, 1992 metais su pagyrimu baigusi Lietuvos Muzikos akademiją, laimėjusi stipendiją i Mozartum, Salzburg'e, dirbusi koncertmeisterė, koncertavusi solo, su kameriniais ansambliais ir simfoniniais orkestrais. Tęsia studijas daktaro laipsniui.

Lijana Kopūstaitė

Lyrinis sopranas, laimėjusi keletą tarptautinių premijų ir konkursų dainuoti Čikagos simfoniniame chore, 1991 metais baigusi Muzikos akademiją Vilniuje, pelnę pagrindines roles Vilniaus Operos ir baleto teatre „Rigoletto“, „Carmen“ ir „Lucia di Lammermoor“ operose, dainavusi Čikagos Lietuvių operoje.

Vytautas Landsbergis

Profesorius, pianistas, muzikologas, pedagogas, baigęs J. Gruodžio muzikos mokyklą ir Vilniaus konservatoriją, daktarato disertaciją ir didžiausią savo gyvenimo studijų dalį skyręs M. K. Čiurlionio kūrybai: daugelį jo kompozicijų įrašė į plokšteles, parašęs dešimt knygų ir daugybę straipsnių-studijų periodikoje. Ilgametis Muzikos akademijos profesorius.

Manigirdas Motekaitis

Pianistas, bakalauro ir magistrų laipsnius fortepijono klasėje įgijęs De Paul universiteto Muzikos mokykloje, laimėjęs medalių Chicago-land Muzikos festivalių konkursuose, plačiai koncertavęs. Dirba kaip vargonininkas, pianistas, akompaniatorius ir mokytojas.

Arnoldas Voketaitis

Basbaritonas, dainavęs žymiausiose operose JAV, Meksikoje, Vidurinėje ir Pietų Amerikoje (devyniolika sezonų Čikagos Lyric operoje), koncertavęs su simfoniniais orkestrais, penktame dešimtmetyje profesinės karjeros priskaičiuoja savo repertuare daugiau kaip 155 operos ir koncertinių rolių. Balandžio 30 d. dalyvaus Nekalto Prasidėjimo parapijos 80 metų sukaktuviniame koncerte Čikagoje, pavasarį — Čikagos Operos teatro Aaron Copelando „Tenderland“ pastatyme.

Rokas Zubovas

Pianistas, baigęs Lietuvos Muzikos akademiją Vilniuje, laimėjęs aukso medalį M. K. Čiurlionio pianistų konkurse, magistro laipsnį fortepijono klasėje pelnę 1994 metais De Paul universiteto Muzikos mokykloje pas prof. Dimitri Paperno. Atlikęs nemažai solo rečitalių ir parengęs apžvalginę programą apie M. K. Čiurlionio kūrybą.

Sonata Zubovienė

Pianistė, baigusi Čiurlionio Meno ir Muzikos mokyklą, studijavusi Lietuvos Muzikos akademijoje, bakalauro laipsnį, 1994 metais įgijusi De Paul universiteto Muzikos mokykloje, 1992 metais laimėjusi tarptautinį pianistų konkursą New Yorke. Koncertavo su Lietuvos Valstybiniu Filharmonijos ir De Paul universiteto orkestrais ir Carnegie Hall.

Giedrius Jonaitis, dailininkas iš Vilniaus, 1995 metų pradžioje Balzko Lietuvių kultūros muziejuje Čikagoje.

Giedriaus Jonaičio paroda Čikagoje

Pentadienį, vasario 10 dieną, 7 v.v. Balzko Lietuvių kultūros muziejuje, Čikagoje, bus atidaryta dailininko iš Vilniaus

Giedriaus Jonaičio grafikos darbų paroda. Jis gimė 1963 metais Salininkuose, nuo mažens daug piešė, mokėsi Čiurlionio

vaikų meno mokykloje, paskui Vilniaus dailės institute, laimėjo daug visokių grafikos konkursų ir diplomų, dar beveik vaikas buvo priimtas į tuo metu elitinę Lietuvos dailininkų sąjungą, pakviestas dėstyti grafikos meną tame pačiame dailės institute (dabar Dailės akademija). Kai atėjo laikas lietuviškiems pinigams, sukurti jų projektus vyriausybė užsakė Giedriui.

Taip, Jonaitis yra akies ir rankos tikslumo čempionas. Mėgaujasi sudėtingais figūrų rakursais, anatomicinėmis detalėmis ir kuriu panašumu — nėra ko negalėtų. Ne vienas stebisi dailininko kantrybe iki galo pavaizduoti tai, ką mato ir jaučia. Todėl dunda žemė po Vytauto žirgo kanopomis — nors jos ten ir nėra.

Giedriaus kūrybos tema — žmogaus vieta ir vaidmuo istorijoje, mūsų prigimtis. Todėl lekia kaktomuša vienas į kitą šimtai lektuvų ar grynaveislių erelių. Portretai, dažnai autoportretai, yra gyvenimo atspindys Giedriui. Labai panašiai jie piešia save ir kitus, kurių gyvenimas pilnas neįtikėtinų nuotykių ir įvykių. Portretai pabrėžtinai statiški ir iškalbingi savo ramumu: renesanso rūbais ir šukuosena papuoštos Olės žvilgnis lyg sako, kad ne čia jos vieta; iš Sibiro toliu kyla niekad nesutiktas, bet artimesnis už artimus senelis; išdidi ir miela žmona Irena bei pats Giedrius, kiek sutrikęs, susigūžęs, bet su negestanti medžio toja kibirkšte akyse. Galvotum Narcizas? Tačiau dailininko „aš“ ir jo šeima Giedriui pirmiausia yra istorinis modelis.

Giedriaus paveikluose nėra apibrėžtos erdvės. Ji beribė: romėnų griuvėsiai, kosminiai ūkai ir krateriai, Salininkų autobuso stotelė — visa čia, kartu. Laiko nėra, nes jis beribis: Gedimino kankinę vilkai, siauraspurniai naikintuvai, didysis visatos sprogimas — viskas čia, kartu.

Giedrius rodo tris darbus — skirtingo piešinio, tonų, net nuotaikos. O visi yra atspausdinti nuo tos pačios metalo plokštelės. Tačiau po kiekvieno atspauda autorius dar raizę, trynę, bandydamas išgauti naujų niuansų. Pirmi atspaudai — kietesni, preciziškesni, vėliau atsiranda daugiau žaidimų juodo ar tamsiai rudo dažo tonais, vaizdas skandamas šešėliuose.

Čikagoje matyti Jonaičio formos ieškojimų pasikeitimai. Pirmasis jo aktyvios kūrybos dešimtmėtis išraižė turbūt ploniausią liniją lietuvių dailėje. Naujesniuose paveikluose precizišką smulkumą apokaliptiniuose vaizduose keičia šviesos ir tamsos tonai labiau gyvenimiškų motyvų ir dailininko asmeninės patirties įkvėptose kompozicijose. Giedrius Duereris virsta Giedriumi Rembrandtu. Visai neblogai.

Danas Lapkus

Atveriami vartai į Lietuvos meną

Kasmetinės Vasario 16-osios meno parodos Čikagoje atidaryme vasario 10 dieną, 7:30 v.v. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, mus pradžiugins ne tik paroda „Amuletai“, bet taip pat idomus galerijos galerijoje atidarymas.

Parodoje dalyvauja Vilniaus „Vartų“ galerija su Lietuvos dailininkų tapybos darbais. Parodoje figūruos „Vartų“ galerijos direktoriaus Sauliaus Vaitiekūno darbai. Patys amuletai — tai sidabru iliustruoti Baltijos jūros akmenėliai, kurių didelė dalis atlieka ir papuošalų funkciją.

Jau ketverius metus gyvuojia viena pirmųjų Lietuvoje privačių dailės galerijų — „Vartai“. Įsikūrusi senamiestyje, Vilniaus mokytojų namų (19 a. architektūros paminklo) trečiame aukšte, su penkiomis parodų salėmis.

Savo veikloje „Vartai“ išskiria trys kryptis. Pagrindinė — dailės parodos. Trys iš penkių salių, tai parodų salės. Parodos keičiamos kas tris savaites. Galerija neužibrėžusi vaikiškos avangardinio naujųjų, supermodernių meno išraiškų, o visų pirma renka santūrų, tam tikra prasme „klasikinį“ šiuolaikinį meną, kuris jokių būdų neapsiriboja klasiškais kanonais ir visada yra atviras eksperimentams — tačiau tokiems, kurie šiuolaikine kalba teigia amžinus, universalius dalykus, artimus kiekvienam žmogui — nesvarbu, kur jis gyventų ar kokią tautybę būtų.

Todėl parodų autoriai trejopi — menininkai, savo kūrybinės veiklos pagrindus gavę prieškarinėje Lietuvoje arba Vakarų Europos meno mokyklose bei studijose; vidurinės kartos dailininkai, kūrybiškai subrendę socialistinio realizmo sąlygomis, tačiau nepasidavę jo primityvių dogmų

įtakoms, išsaugoję savo originalumą; ir jaunesni kūrėjai, savo išraiškos jėgų, fantazijos, ir laisvės nesuvaržę jokiais griežtomis taisyklėmis ar apribojimais.

Ketvirtoji salė — tai parduotuvė, eksponuojanti tapybą, peizažus, grafiką, mažas skulptūras, keramiką, odos dirbinius bei juvelyrus. Ši salė panaši į modernaus lietuviško meno spalvingą enciklopediją. Per pusvalandį lankytojas gali susipažinti su garsiausiais Lietuvos menininkais ir jų darbais.

O dėl penktos salės — jeigu Jūs aplankytumėte „Vartus“ trečią dieną vakarą arba šeštadienio popietę, išgirstumėte čia skambančią muziką. Kameriniai koncertai — antrasis visos „Vartų“ kultūrinės veiklos baras. Jauki patalpa, paslaptinis paveikslų pasaulis maloniai šventiškai nutiekia ir čia koncertuojančias Lietuvos muzikos žvaigždes, ir pradedantį kurti jaunimą bei besiklausančią publiką.

Trečioji kunkuliuojančio „Vartų“ gyvenimo sfera — įvairių susitikimų, priėmimų, tautinių ir kitokių švenčių organizavimas. Galerija prisiglaudusi vienam gražiausių Vilniaus senamiesčio kampelių. Ją mieliai pasirenka imonių, bankų, kitokių įstaigų vadovai, aukšti Lietuvos Respublikos svečiai. Nida Rutkienė, galerijos reikalų vedėja, yra smarkiai praplėtusi galerijos veiklą šioje sferoje.

Kathleen Johnson, buvusio JAV ambasadoriaus Lietuvai žmona, aiškino, kad „svetimšaliai, kurie nekalba lietuviškai, pergyvena komunikacijos stoką. Draugu grupę rinkdavosi mano rezidencijoje Lietuvoje, Ilgainiui tos grupės skaičius vis augo. Kai ji pasidarė per didelė patogiai tilpti mūsų namuose, pradėjome

L. Gutasukas

Šv. Jurgis, 1994

Gužas, 35 x 25

Iš Vasario 16-osios meno parodos, vykstančios Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Čikagoje, nuo vasario 10 dienos.

rinktis „Vartuose“. Nida tapo viena aktyviausių ambasadoriaus klubo narių. Mes pavadinome savo grupę tarptautine moterų organizacija. Mes palaikome ryšius su Lietuvos moterų organizacijomis ir bendome pagelbėti moterims ir vaikams“.

Alberts Sarkanis, Latvijos ambasadorius Lietuvoje yra pasakęs, kad „Vartai“ yra vienintelė galerija Lietuvoje, kuri kreipia ypatingą dėmesį į Latvijos meną. Joje jau yra buvę kelios parodos Latvijos meno darbu. „Ponia Rutkienė yra tikra

diplomatinė, palaikanti ypatingus ryšius tarp abiejų tautų“.

Nepaisant visų išymių žmonių, „Vartai“ atviri visiems. Jeigu lankotės Lietuvoje, apsilankykite „Vartuose“, kurie veikia kasdieną, išskyrus pirmadienį ir sekmadienį.

O dabar, kaip ir visi ambasadoriai, „Vartai“, Lietuvos meno ambasadorius, taip pat pakėlė sparnus ir užsienį ir stiprina savo ryšius šiaipus Atlanto. Aplankykite „Vartų“ galeriją Čiurlionio galerijoje vasario 10 dieną.

Čiurlionio galerija

Nuomonės ir pastabos

Ar jau atėjo laikas atskleisti savo paslaptis?

Liūtas Mockūnas 1995.1.14
Drauge paskelbė gana idomų straipsnį: „Išėjimo santykių su Lietuva dinamika sovietų okupacijos laikais“. Šiame straipsnyje autorius atskleidžia kai kuriuos ligi šiol spaudoje nemintus faktus apie tuometinę VLIKo ir Šviesos-Santaros veiklą. Be abejo,

jo, faktų parinkimas ir jų interpretacija yra autoriaus asmeninis, subjektyvus dalykas, dėl kurio būtų galima ginčytis. Galima taip pat būtų ginčytis dėl autorius įsitikinimo, kad jau atėjo laikas atskleisti viešumai įvairius slapčius santykius su okupuota Lietuva. Pabrėždamas Šviesos-

Santaros drąsius žygius, bendradarbiaujant su Lietuvos kultūriniams ir intelektualais okupacijos metais, jis lyg ir prieina išvados, kad tai bebuvo tik vinteliai šios rūšies ryšiai, ir tuo metu niekas kitas su okupuota Lietuva ryšių neturėjo. Tiesa, jis pripažįsta, kad Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika buvo leidžiama Lietuvoje ir taip pat pergabnamama į Vakarus.

„Bet“, — jis sako — „Nuo Nepriklausomybės atstatymo jau praėjo beveik penkeri metai, bet dar neteko užtikti informacijos, kaip tie ryšiai buvo mezgami, kas toje veikloje dalyvavo, ar pervežant Kronikos tekstus buvo įvelti išeiviai [...] Aprašyti kronikinius ryšius reiktų. Būtų labai gaila, jeigu jie pasiliktų mito ūkanose.“

Nėra abejonės, kad Amerikos lietuviai Kronikos darbe dalyvavo, nesgi be jų ji nebūtų buvusi ne tik lietuvių, bet ir anglų kalba leidžiama. Kyla klausimas, ar jau atėjo laikas atskleisti ryšius ir paskelbti tuo garbingus darbuotojus viešumai. Aš tuo labai abejoju. Nereikia užmiršti, kad Lietuvoje padėtis dar nėra pilnai nusistovėjusi. Tas Mockūno minimas generolas majoras G.K. Vaigauskas ir dabar Lietuvoje yra gana gerai įsitvirtinęs; su juo yra daug kitų buvusių KGB darbuotojų, kurie taip pradeda kelti galvas ir vėl naujai į valdžią eiti. Be abejo, jiems būtų idomu daugiau apie Kronikos paslaptis išgirsti, ypač kad tais laikais, nepaisant visų jų pastangų ir paskleistų visokių disinformacijų, jiems Kronikos paruošimo, leidimo ir pervežimo į užsienį išsifruoti nepavyko. Jiems be abejo būtų svarbu sužinoti daugiau apie šią sėkmingą darbuotę, nes, reikalui esant, jie tas žinias galėtų ir dabar panaudoti ir tuo būdu panašius veiksmus greit likviduoti.

Bet ar verta mums dėl savo smalsumo iškelti į viešumą savo slapčius kelius ir tuo patarnauti

šiui dar neišaiškintiems darbuotojams? Žinoma, gal ne vienas pasakys, kad dabar Lietuva yra tikrai laisva ir kad tokių dalykų kaip *Kronikos* niekuomet nebėrė. Dieve duok, kad taip būtų, bet užtikrinti to dar niekas negali. Rusijos siautėjimas Čekėnijoj ir Žirinovskio reikalavimas Rusijai susigrąžinti visas sovietų teritorijas dalis — įjungiant ir Baltijos kraštus — turi kelti mums rimtą nerimą. Be to, gi net ir dabar Lietuvoje vyksta gana aštrus ginčas tarp vyriausybės ir Katalikų Bažnyčios. Tas ginčas tarp Lietuvos episkopato ir premjero Adolfo Šleževičiaus visų pirma liečia naujus Lietuvos įstatymus dėl religinių bendruomenių komunistų nusavinto turto atgavimo. Bet šiuose ginčiuose, Šleževičius yra aiškiai pabrėžęs, kad jo nuomone, Bažnyčia neturi teisių kištis į politiką ir reikšti savo nuomonės dėl vyriausybės ar valdančios partijos pasisakymų bei veiksmų. Ar tai neskamba „senuoju raugu“? Sovietų laikais Bažnyčiai irgi buvo leidžiama atlikti tik „kulto“ ceremonijas ir buvo draudžiama bet kokių būdų kritikuoti okupacinių organų pasisakymus bei jų darbus; nebuvo leidžiama net vaikų mokyti religijos. Be abejo, senajai situacijai grįžti būtų nelengva, bet ar tai būtų neįmanoma, sunku pasakyti. Nepaisant visų gražių pasisakymų apie demokratiją ir laisvę, dabartiniam Lietuvos valdovams vis dėlto yra sunku išsilaisvinti iš senojo sovietinio mentaliteto.

Tai gi norėčiau siūlyti dar paklausti ir savo draugą ėimą į viešumą su pagrindinio darbo detalėmis atidėti ateitčiai. Daugeliui to meto herojų nebus suteikta garbės aureolė, bet jie dėl to nenukentės: jie gi dirbo ne garbės ieškodami. O jeigu buvusieji saugumo agentai ir toliau liks „mito ūkanose“, tai jiems nepakenks, nes jų galvos yra pripratusios prie ūkanų.

Vytautas Bieliauskas

Giedrius Jonaitis

Vytautas, 1987

Litografija, 13 x 18

Giedrius Jonaitis

Portretas, 1984

Spalvota litografija, 17 x 23

Giedrius Jonaitis

Oie, 1985

Spalvoti pieštukai, popierius, 13 x 18